

The Project Gutenberg eBook of Kaleri-orja: Kertomus rahvaan perheille

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kaleri-orja: Kertomus rahvaan perheille

Author: Heinrich Zschokke

Release date: June 30, 2008 [eBook #25936]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALERI-ORJA: KERTOMUS RAHVAAN PERHEILLE

Produced by Tapio Riikonen

KALERI-ORJA

Kertomus rahvaan perheille

Kirj.

HEINRICH ZSCHOKKE

Suomennos.

Helsingissä, Suomal. Kirjallis.-seuran kirjapainossa, 1864.

Imprimatur: *C. R. Lindberg.*

I.

Kolmen tunnin matkan päässä Toulon'in kaupungista Ranskan maalla, Välimeren rannalla, on vähäinen Hyères niminen kaupunki, joka, jos muutoin jotain paikkaa maan päällä voidaan kutsua paratiisiksi, ainakin ansaitsisi tämän nimen. Vuorien keskellä, jotka kolmelta kannalta suojaavat sitä meren kohisevilta aalloilta, on kaupunki ihanassa laaksossa. Luojan oman käden tekemän puutarhan muotoinen, joka leviää kaikille puolin vuorien juurille saakka. Täällä ei talvesta tietä; näyttää niinkuin luonto tässä yksinäisessä laaksossa ei tarvitsisi lepoa. Kun Saksan maalla kaikki on elotoinna ja

paljaana, ja jää ja lumi peittää vuoret, laaksot ja kymet, ja jokainen mieluisemmin oleskelee lämpimässä tuvassaan, niin kukkii täällä oransi-puu, ja liittää hyvän hajunsa kassia-puun ja panskalaisen jasminkasvun hajuun. Ja tiheäin puistoin varjossa hakee väsynyt virkistystä ja viileystä. Kesä-aikana tosin nousee monista vähäisistä järvistä, kun isoon aikaan ei ole satanut, märkiä utuja, jotka sumu-vaippana leviävät tämän paratiisinkaltaisen seudun ylitse, ikäänkuin muistuttaaksensa asukkaita että maan päällä kuitenkin ei ole todellista paratiisia; mutta kohta puhaltavaa vuorilta vilvoittava tuulenhenki, joka ei ainoastaan huojenna rasittavaa kesähellettä, vaan karkoittaa myös tästä ihanasta seudusta nuoskeat sumut, että jälleen tulee yhtä ihastuttavaksi.

Eikö täällä luulisi ainoastaan onnellisia ihmistä asuvan? Ihmisen onnellisuuden voimalliset viholliset: moninaiset taudit, jotka hänen sielunsa ja ruumiinsa valloittavat ja sortavat, eivät täällä voi syntyä; sillä kaikki ruumiilta ja hengeltä sairaut, jotka eivät muualla parannusta ja pelastusta löydä, turvautuvat tänne, ja läheisen kuolemansa karttaminen heille enimmästi onnistuu. Mutta ihmisen toinen sukuperäinen vihollinen, joka asuu hänen omassa sydämessään: oman voiton pyyntö ja muut pahat himot, ovat myös täällä valtansa pitäneet, sillä missä vaan ihmisiä elää, siinä on myös synnillä asuntopaikka, ja turmellee Jumalan käden meille tekemän paratiisin.

1700-sataluvun alussa seisoj pohjaiseen nousevan vuoren juurella puusta ja tiilistä rakennettu huone, joka, ehkä vähäinen ja halpaa rakennus-muotoa, kuitenkin oli hupaisen ja siistin näköinen. Kolmelta puolelta piiritti sitä kaunis metsikkö sitruuna-puita, jonka varjossa asukkaat saivat levätä päivän varista ja rasituksesta ja iloita nähdessänsä kultaisia hedelmiä ja heleän sinisen taivaan, joka siellä täällä näkyi oksain välistä. Kun aurinko lähestyi laskuaan, leikkitteli täällä lämpöisellä ja pehmeällä maalla kolme lasta, iästänsä kolmen ja seitsemän vuoden välillä, ja vanha hopea-hiuksinen mies katseli iso-isällisellä mielisuosiolla näitä iloisia pieniä lapsia, kohenteli heidän leikkiään, asetti rauhaa heidän keskenään, kun niin tarvittiin. ja kiikutti vähäistä tyttöä polvillaan. Lasten äiti, nuori 21-vuoden ikäinen vaimo, tuli nyt ulos ja jakoi iltaista nälästyneille. Lapset menestyivät kaikki terveinä ja iloisina, niinkuin kukkasat kedolla, ja iso-isä katseli niitä tytyväisellä sydämmellä; eikö äitin siis pitänyt olla onnellisena? Ah! ei ollutkaan. Hänen kauniissa surullisissa kasvoissaan kuvautui raskas kärsiminen, joka teki hänen mielensä sairaaksi. — "Sabina", sanoi vanha mies, "olet tänä päivänä niin suruissasi! onko poikani taas huolestuttanut sinua?"

"Ah, hyvä Jumala," vastasi miniä kyynelsilmin, "että minun täytyy tähän myötäisen vastauksen antaa. Meillä on niin hyvä ja tuloisa arenti, lapsemme ovat terveet ja saattavat meille ainoastaan iloa, ja kuitenkin tämä ei ole miehelleni mieliksi. Hän heittää työn palvelijoille, eikä huoli lastensa opetuksesta, vaan kuleskelee sen siaan aikaisin aamusta iltaan asti, usein myöhään yöhön, ympäri mailla metsissä, ja eläin-poloisten ampuminen on hänen huvituksensa. Kotiin tullessaan on hän sitten suutuksissaan ja pahalla tuulella, ei puhu minulle ystävällistä sanaa, heittää tuskin silmänsä lastensakaan päälle, jotka nostavat kätensä häntä vastaan, ja menee jälleen muutaman tiiman päästä pois. Ah! pelkään hänen huonossa seurassa olevan."

"Eksynyt poika raukkani!" huudahti vanhus. "Leonardo oli ennen hyvä-luontoinen, oli aina vanhuuteni ilo ja lohdutus; ja nyt noin kaksi vuotta sitten on tuo onnetoin himo, tuo joutilas, laiska elämä valloittanut hänen. Puheesi huonosta seurasta, Sabina, onkin aivan totta; molemmat veljekset Lucilo ja nuori Francisco, joidenka kanssa hän pitää seuraa, ovat sivistymättömiä ja raivokkaita nuorukaisia, jotka eivät taivu kunnolliseen työhön ja elävät tuosta ajelehtimisesta. Tämä elämänlaatu on parannettava; vielä tänä päivänä tahdon puhutella häntä".

"Ah, tee se, appi," rukoili nuori vaimo. "Tuhansittain siunatkoon teitä Jumala, jos voitte johdattaa miehen onnetoman vaimonsa tykö ja isän hylättyin lastensa tykö!"

Sabinan jälleen mentyä tupaan valmistaaksensa illallista miehelleen ja palvelioille tuli nuorellainen mies käyden huonetta kohden. Hän oli iso, vankka ja roteva, ja kasvonsa oli päivettynyt, pitkä pyssy oli olalla ja leveä veitsi vyössä. Pilkkuinen koira juoksi hänen edellään.

"Hyvää iltaa, Leonardo!" huusi hänelle ukko. Tulia vastasi tähän tervehtimiseen nirppaasti ja vihaisesti ja tahtoi joutua hänen ohitse. "Odota, poikani," lisäsi ukko, "eikö sinulla ole ystävällistä tervehtimistä vanhalle isällesi? Etkö tahdo nähdä lapsiasi?"

"Ei ole minulla aikaa," vastasi Leonardo. "Minun täytyy jälleen tällä hetkellä lähteä pois."

"Ja mihin?" kysyi isä. "Aurinko on laskussaan, matkustaja hakee itselleen majaa, työmies palaa kotiinsa kedolta, jokainen kokooa ympärilleen omansa, joista päivän työt ja toimitukset ovat pitäneet hänen erillänsä; sinä yksin et ajattele, että sinunkin pitää kotona oleman, ja että vaimosi ja lapsesi ikävöitsevät sinua."

"Eivät he minua tarvitse!" vastasi Leonardo kylmäkiskoisesti. "Olettehan te täällä, jos muutoin jotain turvaa kaipaavat!"

"Mitä sanot?" huudahti isä, kuitenkin enemmän kipeän hämmästyksen äänellä, kuin nuhdellen. "Luuletko, poikani, sinun niin sopivan muille antaa miehen ja isän pyhät velvollisuudet, jotka Jumala on sinulle pannut? Onko ainoastan hätätilassa omiasi varjeleminen tämä velvollisuutesi? Eikö sinun pikemmin tule olla uskollinen isäntä ja talosi voimassa pitäjä? Eikö sinun tule ottaa vaimosi huolesta osa päällesi, ja olla saapuvilla työllä ja neuvolla huoneessasi ja ruveta isannuuteen? Puhut turvasta? Taitaako siis rosvoja ja murhajia taikka metsän petoja tänne tulla, joita vasten vaimosi ja lapsesi turvaa tarvitsevat? Mutta totta puhut, poikani; tarvitsemme kaikki turvaa, vaan toisella lailla kuin sinä arvelet. Tarkoitin turvaa taivaalliselta Isältäämme, joka pitää kaikkivaltiaan kätensä suojellen kotielämän ylitse; mutta hyvä kuitenkin on, kuin isäntä on perheensä luona auttaen heitä rukoilemaan ja kiittämään häntä."

"En tiedä," sanoi Leonardo synkeämielisesti, "miksikä tänä päivänä näette niin erinomaisen paljon nuhdeltavaa minussa."

"O, ei ainoastaan tänä päivänä," keskeytti ukko äkisti. "Jo kahtena vuonna olen nähnyt käytöksesi olevan nuhteen alaisen; mutta en ole mitään virkkonut sen tähden että — jaa, miks'en tuota voi tunnustaa, sen tähden ett'ei ollut minulla sydäntä siihen. Jos sanon sinulle, että hyvä Jumala on uskonut sinulle kolme lasta, joidenka kasvatus sinun tulee täyttää, niin täytyy minun myös uskoa sinun olevan kelvollisen niitä kasvattamaan. Mutta isän-isäntäkään ei sovi sanoa isälle, mitä hänen tulee tehdä lapsiansa tähden, sillä se pakottaa hänen katkeraan visseyteen, että poikansa ei ole isäksi kelvollinen!"

"Isä!" huudahti Leonardo tuimasti ja uhkaavalla äänellä, "tiedätte minun voivan paljon kärsiä teiltä; mutta teidän pitää myös tietää, mitä isännän-oikeuteeni kuuluu."

"Niin kyllä, sen tiedän aivan hyvin," vastasi ukko äkisti, kuitenkin rauhallisesti ja vakavasti. "Isännän-oikeutesi on siinä, että voit jälleen hävittää talosi, kun lystää. En kuitenkaan tarkoita tätä puusalvosta, vaan perhettäsi. Käsissäsi on monta keinoa talosi varallisuuden hävittämiseen, vaimosi murhekuolemaan saattamiseen ja lastesi hengellisen ja ruumiillisen kadotuksen tielle johdattamiseen, vanhan isän viimeisen elämän ajan sulaan murheeseen ja harmiin muuttamiseen, niin että hänen surulla täytyy hautaansa astua. Tämä on isännän-oikeutesi, ja tahdotko sitä käyttää, niin en tiedä maan päällä ketään, joka sinua siitä voisi estää!"

Vanhus puhui nämät sanat sydämmestä surkuttelevalla äänellä ja nähtävästi silmänsä vettyivät. Liikutustaan salatakseen otti hän pienen tytön syliinsä, pyyhki hänen ruskeat käherä-hiuksensa otsalta ja suuteli häntä; molemmat pojat seisoivat molemmin puolin häntä ja katselivat surullisella kummastuksella milloin isää, milloin isän-isää, sillä voivat hyvin ymmärtää kaiken ei niin olevan, kuin pitäisi.

Leonardo tuijotti eteensä synkeällä katsannolla ja lykkäsi nurjalla mielin tyköään pilkkuisen koiran, joka hyväillen lähestyi häntä, epäilemättä sotivat hyvä ja paha henki toistensa kanssa hänen sielussaan ja ensisti näytti niinkuin paha-henki saisi voiton. Leonardo astui epätasaisesti edestakaisin, otti pyssyn oltaan, ripusti sen puun oksalle, seisahtui sitten äkkiä ja sanoi: "Isä, sano mikä minussa teitä oikeammastansa pahastuttaa?"

"Se minua pahastuttaa, että olet luopunut ensimmäisestä rakkaudestasi," vastasi ukko Raamatun sanoilla, jonka näkyi varsin hyvin tunteman. "Mitä ovat vaimo ja lapset sinulle tehneet, että olet niistä niin huolimaton? Mitä on Jumala taivaassa sinulle tehnyt, että niin rikot niitä pyhiä käskyjä, joita hän on sydämmeesi kirjoittanut?"

"Olette liian kova minua vastaan!" vastasi Leonardo synkeämielisesti. "Mitä minä siis teen! Onko metsästäminen niin rangaistuksen alaista ja syntistä?"

"Se on siinä, missä tiloissa se tapahtuu," vastasi ukko entistä leppeämmällä äänellä. "Metsästäys ei ole sinun virkasi, mutta jos jolloin kulloin harjoitat sitä, niin ei siitä ole mitään, mutta tuo ajatteleminen on muuttunut himoksi sinussa; sinä laimin lyöt sen vuoksi oman työsi, ja annat palvelijasi mielivaltaisesti sitä toimittaa. Usein et tule kotiin öinä eikä päivinä, et huoli vaimosta ja lapsista, jotka ikävöitsevät sinua; ja tullessasi et tuota rauhaa taloosi, vaan olet nirppaana, tytymätöinnä, suuttununna, eikä kukaan voi tehdä sinun mieltäsi myöten. Häirität sen kautta siveän ja uskollisen Sabinan rauhan; oudostut omille lapsillesi ja hukkaat heidän rakkautensa ja luottamuksensa sinuun. Sanalla sanoen, joutaviin mitättömiin huvituksiisi unhotat miehen ja isän, sekä isännän velvollisuudet; ja josko," pitkitti ukko suru-mielisellä äänellä, "omista lapsistasi olet kokenut, kuinka autuaallista vanhempain ilo lapsistansa on, niin saatan myös lisätä, että unhotat pojan velvollisuudet, etkä ajattele, kuinka kovalta ja katkeralta minusta tuntuu nähdä sinun vaeltavasi tietä, joka ei suinkaan ole hyvä."

Tämä hänen elämänsä-laadun ja huolimattomuutensa kuvaileminen kävi kovasti Leonardon sydämmelle. "En ole kaikkia tätä ajatellut," virkkoi hän. "En tahdo kellekään pahaa tehdä!"

"Mutta kuitenkin sitä teet, poikani," keskeytti isä innoissansa. "Hyväin töiden kokonansa laimin lyöminen on myös syntiä. Mutta pää-asia on, ett'et näy tietävän, mihin huonoon joukkoon olet joutunut. Jahti-kumppanisi, molemmat Lucilot ja nuori Francisco, ovat sinulle huonoksi esikuvaksi. Kaksi heistä ovat naimattomina ja vanhempi Lucilo on kuin karhu talossaan; hän kohtelee vaimoansa, niinkuin orjapiikaa, eikä häpeä häntä lyömästä. Taloutensa on jo häviämässä ja, ellei muutosta kohta tapahdu, joutuu se surkeaan loppuun. Etkös havaitse, poikani, että sama kohtalo on sinullekin tulemassa? Tavattoman ajelehtamisesi kautta vieraudut kaikesta vakaisesta työstä; jahti-retkilläsi tulevat hyvät ajatukset harvoin mieleesi. Semmoiset jahti-kumppanit, kuin sinulla on, rakastavat peliä ja juomista, ja sen kautta joutuu yksi hyvä ajatus toisen perästä hukkaan, eläinten ampumisella aletaan ja ihmisten ampumisella lopetetaan. Leonardo, armas poikani! oletko nyt kerrassansa ruvennut minua niin varomaan, ett'et tahdo havaita, kuinka minä hyvää sinulle suon?"

Leonardo seiso i kovasti liikutetulla sydämmellä vanhan isänsä edessä. Katumuksen kivistys kuvautui nähtävästi hänen kasvoillensa ja ilmautui kun hän, seisoen vanhan isänsä edessä, hämyn ja hämmästyksen alaisena loi silmänsä maahan. Ja jos hän ei suoraan ja rehellisesti tunnustanut ja todistanut katumustaan, niin oli se siksi, että hän häpesi omien lapsiensa edessä, ehkä eivät voineet kaikkea ymmärtää. Tämä häpy tulee kaikkiin, jotka tunnustavat ja katuvat syntinsä; tämä on niitä hetkiä, kun hyväin henkien pyhät äänet soivat sielussa, tämä on niitä tiloja, jotka herättävät parantamisen päätöksen, jota ainoastaan vielä syvemmillä paatumuksella voidaan saada mitättömäksi; tästä tulee väärä häpy, jos ei ulkopuolisten asiain vallassa olemista voiteta, jos väärä kunnia, joka ihmisten edessä kelpaa, on painavampi kuin se, joka Jumalan edessä kelpaa, ja siis poistaa Hänen armonsa.

Kovaksi onneksi piti tämän tärkeän hetken päättymän pahoin Leonardolle. Vaimonsa Sabina tuli ulos ja kiiruhti miehensä tykö. Lempeästi nuhdellen otti hän miehensä käden ja sanoi: "Sinä häijy mies, tuletkos toki viimein kotiin Sabinasi tykö? Etkös siis enää rakasta minua eikä lapsiasi, kun niin pitkään saatat olla poissa?"

Ja mikä tuli näistä hyvää-tarkoittavista ja sydämmellisistä sanoista? Sillä hetkellä katosi Leonardon kasvoista katumuksen ja hävyn jälet, ja viha, uhka, ylpeys ja pilkka kuvautuivat hänen kasvoillensa, hänen tulisiin silmiinsä.

"Sekö on tarkoituksenne?" huudahti hän tuimasti. "Molemmat olette te yksissä juonissa minua vastaan! Tahtoisitte minun vaivaisena syntisenä lankeavan polvilleni ja rukoilevan armoa? Menkää hiiteen!"

Samassa sieppasi hän pyssynsä puusta, kutsui koiraansa ja rienti kerkeillä askeleilla pois. Sabina, lapset ja isä huusivat itkein häntä takaisin; mutta ei ollut tästä millänsäkään, vaan ryntäsi niinkuin hurja-päinen pois ja katosi kohta silmistä metsään.

Tämä on oma-rakkauden kuolettava voitto ja sen halveksiminen Jumalan pyhää kutsumista; voitto, joka jo on saattanut hirmuisimman kurjuuden paatuneen ihmisen yli.

Jos Sabina ei olisi tullut, eli jos olisi seisahtunut hiljaa ja ääneti etäällä, niin olisi Leonardo heittäytynyt isänsä jalkain juureen, vaimonsa syliin, ja luvaten parannusta pyytänyt anteeksi; mutta Sabinan äkillinen väliintulo, hänen jos lempeäkin nuhtelevinen juuri sinä hetkenä, kun Leonardo kovasti syytti itseään, kuoletti kerrassansa heräävän paremman hengen, ja paha henki tuli jälleen sisään ja toi muassaan seitsemän muuta, jotka olivat häntä vielä pahempia.

Tarkempi ihmisyyden tunteminen ja lähempi sielun tuttavuus saattaisi tosin monessa tapauksessa monta kovettunutta ja paatunutta sydäntä katumukseen ja parannukseen, ja liian aikainen hartaus, kovat nuhteet ja myös pahoin esitelty sydämmellisyys ovat usein pahentaneet, mitä taitavasti käytetty varoittaminen olisi voinut panna oikealle kannalle. Mutta eikö se kuitenkin aina ole surkeaa, että semmoisten seikkain pitää kääntää ihmisen heikon ja ynseän oman itsensä pois oikealta tieltä. Tähän tulee myös väärä häpy, joka huolii ulko puolisista asioista, jota vastoin oikeaa nöyryyttä myös löytyy, jota ei mikään voi poistaa, ja joka rakastaa sitä enemmän kuin häntä kuritetaan, kun ylpeys todella on murrettu ja oikea häpy Jumalan edessä täyttää sielun.

Tuhlaajapojan katumus, joka niin täydellisesti näytetään näissä sanoissa: "En ole mahdollinen pojaksesi kutsuttaa;" se on sydämmen totinen uudestisyntyminen, sillä joka niin on Kristuksessa, hän on uusi luontokappale. Mutta Leonardo ei vielä tuntenut Herraa Kristusta, vaikka oli kristitty, ja niin kulki hän tästä alotetun parannuksen hetkestä vielä joutuisemmin eteenpäin kadotuksen tietä.

II.

Noin tiiman kuluttua puoliyöstä, joka seurasi tätä Leonardon perheelle niin surullista päivää, kuului kova ja hätäinen kolkutus huoneen ovelta. Sabina, joka ei voinut nukkua, sillä suru ja huoli kalvoi hänen sydäntään, nousi ylös, kiiruhti ovelle ja kysyi: "Kuka siellä?"

"Avaa Jumalan tähden!" vastasi miehensä ääni. Sabina avasi, ja Leonardo hyökäisi sisään kalveana ja hämmästyneenä ja salpasi oven perästänsä semmoisella hädällä ja kiivaudella, että olisit luullut rosvoita ja murhaajain häntä takaa ajavan.

"Leonardo, mikä sinua vaivaa?" kysyi Sabina, vapisten säikäyksestä. "Eihän sinulle ole mahtanut vahinkoa tulla? Puhu toki! äänettömyytesi, levottomuutesi kuolettaa minun!"

"Sabina," sanoi hänen miehensä, "olet aina sanonut minua rakastavasi. Tahdon sen uskoa; mutta näytä se myös nyt toteen! Jos joku sinulta kysyy, josko tänä yönä olin kotona, tahdotko silloin sanoa: oli? Vastaa!" jatkoi Leonardo tuskallisella kiiruudella. "Jos et ole minua pettänyt rakkautesi vakuutuksilla, tahdotko siis tehdä mitä mä sinulta pyydän?"

Mutta ennen Sabinan hämmästyksestensä toinnuttua kuului raskaita askeleita portailta. Iso-isä, tästä eriskummaisesta kolinasta herättyään, tuli alas kysymään mikä nyt oli asiana. Leonardo juoksi isänsä vastaan, lankesi hänen jalkain juureen ja huudahti: "Isä, en ole enää yhtäkään rakkautesi osoitusta ansaitseva! mutta jos surkuttelette poikaanne, niin auttakaa minua ja saakaa vaimoani samaa tekemään."

"En ymmärrä sinua," vastasi ukko. "Mitä siis on tapahtunut? mitä saatamme tehdä pelastukseksi? ja kenestä? Kuka se on, joka sinulle pahaa tehdä tahtoo?"

"Ah, armahtakaa minua, olen tappanut ihmisen!"

"Murhaaja!" huusi vanhus kauhistuksella ja astui muutaman askeleen takaperin. Sabina voihkasi kovaan voitotus-huutoon ja voipui voimatoimna alas tuolille.

"Isä," jatkoi Leonardo, "älkää saattako minua kovimpaan kurjuuteen. Älkää kuulematta minua tuomitko. Saatte tietää kaikki — kaikki, mutta ei nyt; ei ole minulla sanoja rikostani selittää mutta pelastakaa minä! Mahdollista on ett'eivät löydä jälkeheni. Mutta jos niin olisi, jos teiltä ja Sabinalta kysytään, tahdotteko silloin todistaa minun tänä yönä olleeni kotona tykönänne?"

"Siis väärää valaa, väärää todistusta vaadit meiltä?" kysyi ukko.

"Ihmisten edessä, ei Jumalan edessä," lankesi Leonardo äkkiä puheeseen. "Tahdon katua millä tavalla vaan vaaditte, tahdon viettää koko elinkauteni kurjuudessa, kiron-alaisuudessa, mutta pelastakaa vaan minä ihmisten oikeuden käsistä. Isä! Sabina! ettekö yhtään surkuttele onnetonta Leonardoanne?"

Ukko oli vaiti, rakkaus ja surku poikaansa ja pelko Jumalaa ja Hänen oikeuttansa kamppailivat hänessä kovan kamppauksensa.

"Minä teen sen!" sanoi viimein Sabina päättävällä vakavuudella. "Tahdon mennä hukkaan, jos voin pelastaa sinun, Leonardo!"

"Pidä!" huusi ukko, "älä niin kerkeästi poista ijankaikkista autuuttasi! Vielä en tiedä mitä pitää minun tekemän. Molempain pitää meidän kuitenkin sopiman Leonardon pelastuksesta, peräytä sanasi, Sabina! Varhain huomenna tahdomme neuvoitella, ja siksi pyytää Jumalalta valistusta. Mene nyt levolle, poikani, jos vaan lepoa saat, ja rupee Jumalaan rukouksissasi, että hän sanoisi, miten sinun on menetteleminen. Sinun tulee saada olla yksinäsi nämä muutamat tunnit."

Ukko vetäikse takaisin kamariinsa ja kehoitti toisiakin samoin tekemään.

Tulevana aamuna puhuttiin koko kaupungissa miehen, liki-asuvan kartanoherran metsämiehen olevan metsään tapetun, epäilemättä metsärosvoilta. Ruumis oli löytytty veressään ja viety asuntoonsa.

Koska molemmat Lucilon veljekset eivät olleet aivan hyvässä huudossa, katsottiin todennimiseksi heidän olevan murhaajain, tahi ainakin siihen osallisten. Nuorta Franciscoa myös pelättiin, jonka ohessa vastenmielisesti ja arasti mainittiin Leonardonkin nimeä, ehkä kyllä tiettiin hänen usein ja mielellänsä ruvenneen näiden raivokkain jahti-kumppanien pariin. Mutta kohta mykistyi rahvaan päättämys. Poliisin tuomio pelasti nämä kolme syytteen-alaista tästä kovasta syytöksestä, sillä sekä molemmat Lucilot että myös Francisco olivat jostakin ryöväyksestä edellisenä yönä pantu kiinni, ja murha oli vasta puoliyön aikana voinut tapahtua, koska murhattu metsästäjä oli kello 11 asti ollut

perheensä luona.

Mutta Leonardon talossa ei ollut hänen kotia tultuansa hengen rauhaa, ainoastaan synnissä elähtynyt pahantekijä, joka on oman tuntuensa peräti kuoletanut, voi pahain tekoinsa päätettyä levolle mennä; mutta Leonardo oli vielä jumalattomuuden alottelia; omatuntensa kiusasi häntä hirmuisilla tuskilla ja karkotti vähäisemmänkin unen hänen silmistään. Sabina vietti yönsä kyyneleillä ja rukouksilla, ja turhilla kokeilla miestänsä ilahuttaa ja lohduttaa; iso-isä taas kamppaili rukouksissaan sen kovan kamppauksen, joka kiusaten veti hänen mielensä milloin isänrakkauteen, milloin Jumalanpelkoon.

Ennen päivän koittoa astui hän poikansa huoneeseen ja rauhaisella vakuudella vaati häntä kertomaan seikkansa, silloin vasta voisi hän päättää, miten tekisi.

Leonardo alkoi näin: "jätin teidän siinä onnettomassa sokeudessa, että molemmat olitte yksissä neuvoin minua nöyristämään, saadaksenne tottelevaisuudestani iloita. Saatin itseni uskomaan elämänkeinoni ei olevan nuhteen-alaisen; olin vihastunut teihin että pitelitte minua kuin alaikäistä lasta, ja varsinkin olin vihastunut sinuhun, Sabina, kun olit yksistä puolin isäni kanssa minua vastaan, ja minä sen siaan olin toivonut sinun puolustavan minua, niin jätin teidän täynnäni vihaa ja vimmaa, vieläpä lisäksi — en tuota salaa — teille molemmille kostoakin pyytävänä. Muutaman tunnin kuljeskelin sinne tänne metsässä; yö oli selkeä ja kuutamainen; kaikki oli hiljaa ja tyyneä; minussa yksin kuohui pahoja päätöksiä, ja jospa eläinkään olisi tullut pyssyni tienoille, niin olisi kentiesi verenheimoinen sydämmeni jäähtynyt, sillä verta se janoi. Mutta rankaiseva Jumala taivaassa näki turmani ja kadotukseni hyväksi toteen käymään. En nähnyt toista elävää metsässä. Kävelin siellä yksin murhamielineni. Kiihkeissäni heittäytyin sammalikolle alinomaa sen kysymyksen kiusattavana: mitä pitää minun tekemän? Yht'äkkiä kuului käyminen ja samassa seisoj Mallé kreivin metsävartia edessäni. Tuikealla äänellä kysyi hän minulta, mitä oli minun herransa jahti-metsässä tekemistä ja kutsui minua metsärosvoksi. Tämä saatti jo entisestä kuohuvan vereni tuliseen palavuuteen. Sieppasin pyssyni ja kolhasin metsän vartiaa päähän. Hän kaatui maahan — näin verensä juoksevan, ja nyt huusi tuhansia ääniä povessani: murhaaja! murhaaja! Sanomatoin hätä valloitti minun; uutena Kainina riennin sinne tänne metsässä verimerkki otsassani. Useamman kerran tahdoin jo itseni surmata — mutta en voinut mieltäni siihen rohkaista, sillä te ja lapseni tulitte aina mieleeni. — Ah! ei helvetissä ole kipuja, jotka olisivat näitä tuskiani kovempia. Niin tulin tänne takaisin ja nyt tiedätte koko asian. Henkeni on vallassanne; en tahdo sitä teiltä pyytää, sillä en sitä ansaitse. Tehkää kanssani miten teidän tulee tehdä. Olen nyt rauhoittunut, luulen itseni tässä hetkessä voivan kuollakin, jospa rikokseni sillä olisi sovitettu."

"Ei koskaan!" huusi Sabina itkein. "Ei sinun pidä kuoleman, Leonardo! Rangaiskoon Jumala, jos olen armoonsa mahtoin, syntini, mutta minä pelastan sinun. Vannon autuuteni kautta, ett'et ole murhaaja."

"Sabina," sanoi ukko totisesti, päätänsä pudistaen, "pidätkö Jumalan pyhiä käskyjä, pidätkö omaa autuuttasi niin halpana, että kohta olet valmis niiden menettämiseen."

"Miten aivotte tehdä, appi?" kysyi Sabina tuskalla ja pelolla.

"Antaa totuudelle kunniansa!" vastasi ukko rauhallisesti ja totisesti, mutta vesissä silmin. "Poikani," jatkoi hän kääntyen Leonardo, "en aivo olla syyttäjäsi; mutta jos tuomari minulta kysyy, oletko murhaaja, niin tahdon vastata: on! Jumalan armo on voimallinen ja suuri; kaikkivaltias ja kaikki-armahtavainen Jumala hallitsee ihmisten sydämmet, niinkuin vesipuroja; Jumala ainoastaan voi sinun pelastaa, mutta me ei. Tahdon tehdä mitä voin; tahdon todistaa muinoin hyväntahtoisesta sydämmestäsi, kentiesi voivat seitsen-kymmen-vuotisen ukon esi-rukoukset liikuttaa tuomarien sydämmiä; kentiesi säälii kuningas nuoruuttasi. Mutta tämä asia on Jumalan, ei ihmisten. Leonardo, voin nähdä pääsi putoavan, ehkä tämä näky on oma kuolemani; mutta en voi väärää sinusta todistaa, en voi ottaa pyhää ja vanhurskasta Jumalaa valheen todistajaksi! Jos murhaajanki kuoleman kuolisit — ryöväri ristinpuussa sai armoa Jumalan edessä — niin saatamme kuitenkin ijankaikkisuudessa toisiamme löytää. Mutta jos nyt väärin sinusta todistan, niin olemme molemmat ijankaikkisesti kadotetut."

Leonardo kuunteli näitä sanoja kovalla tuskalla. "Tiesin," virkkoi hän, "ett'ette toisin tekisi; en olekaan parempaa ansainnut. En voi, eikä minun tule enää elää; en voi koko elinkauteni kärsiä omanatuntoni kalvaavia nuhteita. Tahdon kuolla — sillä kuolema tuo minulle levon. Jumala armahtakoon vaimoani ja lapsiani!"

Sabina voikahti varsin katkeraan valitushuutoon; lankesi ukon jalkain juureen ja sanoi: "isä, armahtakaa poikaanne! armahtakaa minua ja lapsiparkojani! Jumala on armias ja laupias, hän kyllä antaa meille syntimme anteeksi!"

"Sabina," vastasi ukko totisesti, "et tiedä mitä sanot; älä erhety, ei Jumala anna itseään pettää. Rauhene nyt; asia ei vielä ole niin pitkälle mennyt, vielä on meillä tuhansia teitä miehesi pelastamiseen,

mutta se tie, jota sinä tahdot kulkea, vie hukkaan."

Nyt nousi kova hälinä kadulla, ja kohta sen jälkeen astui huoneeseen neljä sotamiestä, jotka suurisuisesti ja pöyhkiästi kyselivät Leonardoa. Sabina lykki hädässään ja tuskassaan Leonardoa, ja tahtoi vetää hänen myötänsä lähimpään huoneeseen; mutta Leonardo piti kovasti vastaan ja lausui: "en tahdo pelastettaa! Käyköön se kirous, jonka olen itselleni tuottanut, toteen!"

Sotamiehet tunkeusivat sisälle ja karkasivat Leonardoa vastaan.

"Mitä tahdotte?" huusi onnetoin vaimonsa. "Mieheni on syytöin! hän ei ole metsävartiaa tappanut! Tahdon ottaa Jumalan ja kaikki Pyhät todistajiksi, että Leonardoni koko tämän yön ei ole ollut kotoa poissa!"

Sotamiehet hymyilivät kuitenkin valjusti ja yksi heistä sanoi: "vaimo, älkää turhaa vaivaa nähkö! Kuollut on itse puhunut, ja hänen todistuksensa on teidän todistustanne arvoisempi."

"Kuollut on puhunut!" puhkesi Leonardo kauhistukseen. "Mitä sillä tarkoitatte?"

"Empä muuta," vastasi sotamies, "kun että kuoleman kolahuksenne olivat yhtä vailla päästääkseen teitä rikoksenne päätodistajasta. Murhattu oli niin paljon tunnossaan, että voi tuomarille antaa nimenne ilmi. Eläneekö hän vielä, sitä en tiedä, mutta luultavaa se ei ole, sillä teillä on kova nyrkki ja luja käsi, sitä ei voi kieltää, Leonardo. Kuitenkin eli murhattu mies niin kauvan, että voi teidän päällemme kantaa. Siis ylös! ja seurakaa meitä!"

"Jumala ja Isä!" huudahti ukko, pannen sormet ristiin rintansa yli, "kaikki olet sinä hyvin asettanut! Olet pelastanut minun helvetin tuskistani ja heittänyt meille armon tien auki! Jumala, minä kiitän sinua!"

Mutta Sabinasta nyt ei ollut semmoisiin tuntoihin. Hän lankesi sotamiesten jalkain juureen, syleili heidän polviensa ja rukoili Jumalan laupiuden tähden armoa, vapautta miehelleen. "Ottakaa minä hänen siaan," lisäsi hän, "minä olenkin oikeammiten murhaaja! minä se olin, joka ajoin Leonardoni kotoa; minä sytytin vihan hänen sydämessään; minä yksin olen syyppää! Jos ihmisen henki voi sovittaa murhan, niin ottakaa minun henkeni!"

"Nouse, uskollinen vaimoni!" lausui Leonardo, nostaen häntä ylös. "En ole semmoista uskollisuutta ja rakkautta ansaitseva. Minun tulee ansaitun velkani maksaa. Mutta rukoile Jumalaa edestäni, hän voi kaikki muuttaa".

"Sallitteko," kysyi hän nyt vahdilta, "minun sanoa jäähyväiset lapsilleni?"

Päämies katseli Leonardoa tutkivilla ja epäilevillä silmillä; sitten sanoi hän: "Menkää, ja tulkaa kohta takaisin, tahdon luottaa teihin!"

Nyt meni Leonardo siihen huoneeseen, jossa hänen kolme lastansa nukkui levollisesti ja hiljaa aavistamatta ett'eivät kentiesi enää saisi isäänsä nähdä.

Sabina tahtoi seurata, mutta Leonardo esti häntä, ja muutaman minuutin kuluttua tuli hän takaisin ja sanoi: "Nyt olen valmis! Isä" kääntyen häneen — "älkää kirotko poikaanne! Teidän Jumalanne on myös minun! Onnellinen minä, joka nyt voin sen sanoa! Ja sinä, Sabina, pyyhki kyynesi. Tiedän toisiamme vielä näkevän! Puhu lapsille, että olen lähtenyt pitkälle matkalle! Älä eritä minua rakkaudestasi, säälistäsi, ja toivo minun kanssani Jumalaan!" Sitten irroitti hän itsensä pois vaimonsa sylistä, halasi isänsä polvia, ja isä pani vapisevan kätensä hänen päänsä päälle, mutta ei voinut enempää virkkoa kuin nämät sanat: "Herra olkoon sinun ja meidän kanssamme!"

Ja nyt jätti Leonardo, vahdin keskellä, kodonsa ja astui kohta vankihuoneen pimeyteen.

III.

Sotamiehen lause: "kuollut on puhunut!" olikin totta. Veressänsä makaava mies oli niin aikaisin löytty, että voitiin elvyttää ei vielä paennutta henkeä, joskin vähäksi aikaa. Leonardon luja isku pyssyn perällä oli niin turmellut metsämies-poloisen, joka ainoastaan teki velvollisuutensa, että hänen elostansa ei ollut paljon toivoa; varsinkin pudisti lääkäri päätänsä nähdessänsä syviä haavoja päässä, Paitsi sitä ihmisvelvollisuutta, joka vaatii jokaiselta lähimmäisensä hengen pelastamista, oli tässä vielä erinäinen

syy tarkkaan huolivaisuuteen lääkärin puolelta, nimittäin se, että Leonardon tulevaisuus elämä oli sen mukaan, josko haavoitettu mies parantui vai kuoli.

Jumala oli armollinen onnettomalle miehelle, jonka ymseä, pöyhkeä ja ylpeä sydän oli saattanut hänen kadotuksen tielle. Kolmantena päivänä tapauksesta ilmoitti lääkäri melkeällä visseydellä haavoitetun kääntyvän eloon; kuitenkin vaikutti se seikka, että hänen henkensä voitiin pelastaa ainoastansa sen kautta että hän niin varhain löyttiin, paljon ja erinomaisesti Leonardon rangaistuksen isontamiseen.

Oikeuden käyntö kesti monta kuukautta, jolloin Leonardon taitava puolustaja alinoma keksi uusia perustuksia syytetyn rikoksen-alaisuuden huojentamiseen, ja pitkitti tutkimista. Tämä oli tuskallinen aika vanki poloille, joka oli elämän ja kuoleman vaiheilla ja jolle ei ollut sitäkään lohdutusta, että olisi saanut omiansa nähdä ja puhutella. Ei kukaan muu kuin eräs vanha pappi tuli toisinaan hänen vankihuoneeseen, hänelle, niinkuin sanansa kuuluivat, uskon-opin lohdutusta antamaan. Mutta tämä vanha mies, joka kyllä aivan hyvin taisi messunsa lukea, ei tuntenut ihmis-sydäntä vähääkään, ja oli itse niin taidotoin kristin uskon syvemmissä käsityksessä, ett'ei voinut sydämen haavoja parantaa. Kaikkein enimmäin oli hän tottunut kiirastulen ja helvetin kuvailemisessa, ja piinasi sillä Leonardo raukan sydäntä, joka entisestä yltäkyllin tunsu ne sielussansa, ja huokasi siitä päästäksensä.

Vanha pappi, joka omassa elämässänsä ei ollut tuntenut autuaaksi-tekeväisen uskon voimaa, ja joka ainoastansa taisi saarnata palkinnosta ja rangaistuksesta, ja kirkonkiroukseen panna syntisen, ja hänen kuinka hyvänsä sitoa ja päästää — ei hän voinut löytää avainta lunastuksen salaisuuteen ja autuuteen, eli ymmärtää ja selittää niitä näillä raamatun sanoilla: "Jos joku on Kristuksessa, niin hän on uusi luontokappale; sillä vanhat ovat kadonneet, katso, kaikki ovat uudeksi tulleet;" ja uuden-syntymisen perustuskiviä ihmisessä näillä sanoilla: "Jumala oli Kristuksessa ja sovitti mailman itse kanssansa, ja ei lukenut heille heidän syntiänsä, ja on meissä sovinto-saarnan säännyt."

Jos vanha Leonardo olisi ollut poikansa rippi-isänä, olisi hän paremmin voinut saattaa vangin sorretun sielun entiseen voimaansa; se oliskin ollut itsellensä parempi. Sillä tuosta onnettomasta päivästä asti olivat ukon voimat niinkuin kerrassansa rauvenneet. Ei toki niin että olisi valittanut eli ollut lohduttamaton surussansa, hän kantoi pikemmin sielunsa kivut hiljaisimmalla ja nöyryimmällä kärsivällisyydellä; kiitti Jumalaa siitä kurituksesta, jonka vielä viimeisenä elämänaikanansa täytyi kärsiä; puhui hellällä rakkaudella pojastansa, ja ilahutti miniänsä lohdutuksella ja toivolla, että miehensä kyllä pian tulisi takaisin. Hän jakoi virkeyttä ja voimaa kaikille, mutta itsellensä ei hänellä ollut yhtä eikä toista; nähtävästi horjui hän hautaa kohden, sillä siltä näytti, kuin olisi tuo onneton yö rikkonut hänen elämänsä-varren, ja että sen viimeinen loppu piankin tulisi.

Sabinan tila oli sen siaan toisenlainen. Kun oli voittanut ensimmäiset tuskansa ja ruvennut antautumaan Jumalan tahdon alle ja toivomaan miehensä kohta tapahtuvaa takaisin tuloa, sai hän ihmeellisen kyvyn ja tyvenmielisyyden. Se varma tieto, että hänen nyt täytyi äitin velvollisuuksiin yhdistää isänkin velvollisuudet, teki hänen hellän huolenpitonsa lapsista ja talosta puolta suuremmaksi; hän oli niin onnellinen, niin autuas ajatuksissaan, kuinka hän kasvattaisi lapsensa ruumiin ja sielun puolesta niin, että heidän isänsä kotia tultuansa, jota Sabina ei vähääkään epäillyt, unhoitaisi heitä nähdessänsä päästyn kärsimisensä. Vaimo parkaa! yhtä voi hän tehdä, mutta ei toista; lapsensa voi hän Jumalan avulla kasvattaa kristilliseksi ihmisiksi, mutta ei estää kurjuutta talostansa ja auttaa ajallista varallisuuttansa.

Lain-asia nieli vähitellen vouraaajan kaikki varat ja lopetettua oli se maksanut niin paljon, että Sabina parka lapsineen ja henkeänsä potevane appineen olivat melkein paljaina ja köyhinä; hänen täytyi jättää arentinsa ja ottaa asuinpaikaksensa huono mökki. Maksaaksensa jokapäiväiset tarpeensa ei ollut hänellä muita neuvoja, kuin päivätyön tekeminen ja kerjääminen.

Nyt julistettiin tuomio; se määräsi Leonardolle kuuden-vuotisen kaleri-rangaistuksen. Kun isä parka kuuli tämän tuomion, pani hän kätensä ristiin ja sanoi: "Herra Jumala, armahda!" Sitten pani hän silmänsä iijäksi kiinni.

Juuri kun Leonardo piti vietämän Marseillen kaupunkiin, vietiin hänen ohitsensa ruumista, jota saattoivat ainoastaan kantajat, pappi ja messupojat.

"Ketä siinä haudataan?" kysyi Leonardo.

"Vanhaa Leonardo," vastasivat kantajat, jotka eivät tunteneet vankia.

Silloin loi Leonardo hirviällä surulla silmänsä taivaaseen. Mutta kohta täyttivät kyneleet hänen silmänsä; hän kätkei kasvot käsiinsä ja kulki alla-päin niin edellensä.

IV.

Neljä vuotta jälkeen tuli matkustavainen pappi Marseilleen. Oli noin keski-ikäinen mies; halpa veljeyskunnan puku peitti hänen laihan ruumiinsa, ja kalveat, kuopallansa olevat poskensa ilmaisi joko kuoleman alottaneen hävitystyönsä, tahi väsymättömän elämän sortaneen hänen voimiansa, kun ei suonut itselleen tarpeellista lepoa ja virkistystä. Katsellessa papin silmiä, joissa loisti lempeys, rakkaus, sääliväisyys ja hyvän-tahtoisuus, havaitsikin jälkeisemmän olevan oikean syyn hänen riutuneeseen muotoonsa. Oli niinkuin lähetetty ottamaan onnettomain ja murheellisten ristin omille hartioillensa, ja saattamaan lohdutusta, iloa ja rauhaa kurjuuden majoihin.

Niin pian kuin pappi tuli kaupunkiin, lähti hän heti satamaan ja kyseli niitä laivoja, joissa kaleri-orjat olivat.

"Onko lupaa," kysyi hän yhdeltä päällysmieheltä, "käydä vanki-poloisten luona?"

"Ompa kyllä," vastasi tämä äänellä, jossa oli mitä hyvänsä, paitsi sääliväisyyttä ja hyvyyttä. "Olkaa varoissanne, kunnioitettava hallitus-isä," lisäsi hän. "Jos teillä on rahoja, niin on parasta ett'ette sitä ilmaise, sillä he kerjäävät niitä teiltä, ja jos yhdelle annatte, niin puuttuvat teihin toiset niinkuin pedot."

"Ole siitä huoletonna, ystäväiseni," vastasi pappi surullisesti hymyillen. "Jos rahat yksin voisivat auttaa ja huojentaa, niin olisi käyntini aivan hyödyttöintä; sillä niistä vähistä rahoista, jotka minulla on, ei olisi paljon apua. Mutta sanokaa, pitääkö teidän seuraaman minua?"

"Se on tarpeetonta," vastasi päällysmies lyhyesti ja kylmästi. "Herrat kalereissa eivät voi pyrkiä matkoihinsa, ja ettehän te kahleita murra!"

Ja sillä jätti hän papin, joka nyt alkoi surullisen kulkunsa kalerista kalerihin. Mikä surkea näky! Minne hyvänsä silmä näki, kohtasi häntä ihmis-kurjuus hirmuisimmassa muodossaan, ihmisen vapaus syvimmissä alennuksessaan. Orjat, rauta-kahleilla taotut kiini laivaan, olivat kalveilla ja laihtuneilla kasvoillaan elävään ruumisten näköisiä, jotka pilkkasivat elämää; olivat ihan kuin haudasta ylösnousseita siirtolaisia, jotka muodollaan ja vaikealla työllään näyttivät olevan määrättyt pilkkakuvaksi muuttamaan Jumalan isänrakkauden, ja kristinopin hyvät työt, niinkuin myös Raamatun sanat: "Jumala tahtoo kaikkia ihmisiä autetuksi ja autuuden tietoon tulemaan."

Useimmat toimittivat työnsä tuimalla ja synkeällä uhalla, kolkon epätoivon tuntomerkki; ja hirmuisilla koston mietteillä, jotka ainoastaan toivoivat vapauden hetkeä saattaakseen kuolemaa ja turmiota ihmiskunnan ylitse; ainoastaan muutamain kasvoista ja käytöksistä näkyi hiljainen nöyryys surkuteltavassa tilassaan, ja ne loivat silmänsä alas, kun pappi lähestyi.

Näiden seassa oli eräs 30-vuotinen mies, johon matkustavainen etenkin mielistyi. Vaikka kurjuus ja rasittava työ oli painanut kuvasimensa hänen laihtuneihin ja surkahtuneihin kasvoihinsa, oli kuitenkin kaikessa hänen muodossaan liikuttava nöyryys ja kärsivällisyys, hänen synkistä silmistään loisti lempeä ja sävyisä olemus, joka osoitti sekä raskaan kivun ja sydämmellisen katumisen niitä rikoksia, jotka olivat hänen sinne saattaneet, kuin myös kristillisen tyytyväisyyden kovaan kohtaloonsa. Varmaan pappi näki vielä selvästi, kuinka kyynel toisen perästä vieräsi kaleri-orjan poskia myöten ja putosi laivan-kannelle.

Liikutettu syvimmästä sääliväisyydestä lähestyi pappi tätä nuorta miestä ja sanoi: "Ystäväni, sinä itket? mikä sinua vaivaa, mikä sinua niin syvästi surettaa?"

Vanki katsahti ylös, silmäili kysyjää raskaalla surumielisyydellä ja pudisti päätänsä, niinkuin olisi hän tahtonut sanoa ett'ei kukaan voisi auttaa häntä kurjuudessaan.

"Puhu!" jatkoi pappi rukoillen, "kentiesi voin jotakin tehdä tuskasi huojentamiseksi. Jos se on rahalla autettava, niin puuttuu minulta tosin sitä, mutta Jumalan avulla tapaan kyllä ylevämielisiä ystäviä, jotka ottavat asiasi. Ne vähät, kuin minulla nyt on, annan mielelläni sinulle."

Vanki pudisti vaan vielä surkeammalla hymyilemisellä päätään, viimein sanoi hän: "Ah, kunnioitettava herra, kurjuuttani ei käy rahalla huojentaminen eli pois-ottaminen. Mitä mä tähän viheliäiseen elämään tarvitsen, sen saan täällä, ja se on niin vähä, että tuo ei minua huoleta. Mikä mieltäni pahoittaa, on eräs synty, jonka kauhea raskaus kohta sortaa minun; en voi kauvemmin sitä kantaa."

Kyyneleet keskeyttivät uudestansa vangin valituksen; tämä keski-ikäinen, vakainen mies itki kuin lapsi.

"Luota minuun," jatkoi pappi, "kentiesi on se kuitenkin mahdollista sinua lohduttaa ja vaivojasi huojentaa. Ei ole syntiä niin suurta ja niin pahaa, ett'ei kaikkivaltias ja armahtavainen Jumala sanassansa ole siihen huojennusta antanut."

"Oikein," huudahti vanki surumielisen ilolla, "nämät sanat vahvistavat puheenne totuutta. Neljä vuotta olen nyt ollut tässä hirveässä paikassa; päivä päivästä ei mitään muuta toimitusta, kuin alhaisimpia, kaikkein häpeällisimpiä töitä; minne hyvänsä silmäni luon, näen ainoastansa onnettomia kumppania, joidenka suusta ei käy muuta kuin valituksia ja kirouksia. Päälysmiehet ei vähääkään meitä surkuttele; pitävät meitä ihmiskunnan heittiöinä; eivät huoli meitä parantaa, eikä kohtaloamme huojentaa. Ystävällistä sanaa eivät vielä ikään ole meille sanoneet; herjaukset ja pilkkaukset, uhkaukset ja huimaukset ovat ainoat heiltä saamat. Herra," jatkoi vanki hartaasti, "näihin neljään vuoteen olette ensimmäinen, joka ihmisellisesti on minua puhutellut, jonka on ollut sääli ja surku minun kurjuuttani; ja tämä sääliväisyytenne on minulle semmoiseksi lohdutukseksi ja virkistykseksi, että minusta tuntuu, niinkuin ystävällinen valo valaisisi sieluni yöpimeyden. O, kostakoon teitä Jumala, kunnioitettava herra! Nyt kun mä tiedän armeliaisuutta löytyvän maan päällä, tahdon jälleen toivoa sitä taivaasta."

"En päästä sinua," sanoi pappi kehoittavalla hyvydellä. "Sinun täytyy olla julkitotisempi minua kohtaan; sinun täytyy uskoa minulle kärsimisesi, huolesi, kentiesi voin toki sinua auttaa."

"Olkoon niin!" vastasi vanki. "Tahdon tunnustaa syntini edessä. Ainoastansa se, että saan panna murheeni surkuttelevaiseseen sydämmeen, tuottaa minulle lohdutusta. Nimeni on Leonardo, ja olen erään vuoraajan poika Hyères'estä; ei luullakseni löydy miestä, joka olisi hyvää isääni parempi ja rehellisempi. Eläissänsä saatti hän minuun niin monta hyvää opetusta ja omalla käytöksellään oli hän minulle Jumalalle otollisen elämän esikuvaksi. Mutta omassa povessani oli pahoja himoja; kumppanien löyhkyys ja jumalattomuus voimassa pitivät oman haluni huolimattomaan, työttömään elämään. Kuljin yhdeltä harhatieltä toiselle, muutuin kylmäkiskoiseksi vaimoani ja lapsiani kohtaan, heitin talouteni leväperään, kuleksin yöt ja päivät, ja elin metsärosvon rietasta, pahuuden ja syntien määräämää elämää. Olin siis parhaalla tiellä ajalliseen ja ijankaikkiseen hukkaan. Kovaksi onnekseni kadotin, ennenkun tuota voin luullakaan, ajallisen onnellisuuteni. Eräänä päivänä nuhteli hyvä isäni minua isällisimmällä rakkaudella ja sääliväisyydellä syntisestä elämästäni; tämä liikutti sydäntäni; jo olin langeta hänen jalkainsa juureen ja rukoilla häneltä anteeksi. Silloin tuli yht'äkkiä vaimo poloiseni siihen; viettelevä häpy valloitti sieluni; luulin isäni ja vaimoni minun pettäneen; paha henki löi minun valtansa alle. — Vältin omaisteni varoituksia ja rukouksia, ja sydän täynnänsä hehkuvaa koston himoa koko ihmiskuntaa vastaan karkasin ulos metsään, kohtasin metsästäjän, joka kielsi minun metsästämästä, ja löin hänen tantereeseen. Luulin hänen kuolleen, ja toivoin omaisteni väärän todistuksen kautta pääseväni ihmisten rangaistuksesta; mutta kuollut virkistyi ja kantoi asian päälleni. Minä pantiin kahleihin, ja pitkään tutkisteltua julistettiin tuomioni, joka määräsi minulle kuusivuotisen kalerirangaistuksen. Vaikka tämä häpäisevä rangaistus kovasti minun nöyryytti ja teki minun onnettomaksi, niin tyhjää tuo oli toista suurempaa toisen verran hirveämpää onnettomuutta suhteen, joka yht'aikaa rasitti sydäntäni ja omaa-tuntoani. Oikeuden käyntö kulutti hurjasta elämästäni jällelle jääneet vähät varani, ja vaimoni ja kolme lastani joutui kovimpaan köyhyyteen. Ja kun minä vietiin pois vankiuteen, tulivat isäni hautaan-saattajat minua vastaan; suru minua ja harmi sitä häpeää, jonka olin saattanut hänen kunniallisen nimensä yli, olivat lopettaneet hänen elon päivänsä."

Leonardo keskeytyi tähän, sillä katumuksen kova kivistys ja omantunnon kalvaava nuhteleva ottivat häneltä puheen-voiman.

Pappi itse seiso siinä ala-mielin, ja tällä hetkellä voi hän ainoastaan äänettömyydellään näyttää sydämmensä surkuttelevaisuutta. Mutta kun hän aikoi kääntyä onnettomaan Leonardoön päin lohduttaaksensa häntä, alkoi tämä taas puhua ja sanoi: "Ja kuitenkin ei tämä syntisen työni kamouttava muisto yksin vaikuta sitä kipua, joka minua tänäpäpä kalvaa ja tekee minun onnettomammaksi kuin ikänäni olen ollut. Tänä aamuna olen saanut sen sanoman, että hyvä vaimo poloiseni, minun armas Sabinani, ja kolme lastani, ei ainoastaan minua suremisesta, vaan myös todesta puutteesta ovat perikatoon nääntymäisillään. Sabinani on pitkällisestä kärsimisestä ja murhehtimisesta minua tullut kivuloiseksi ja heikoksi, ett'ei enää työhön kykene; lapseni ovat vielä liian pieniä jotain ansaitaksensa. Niin ovat siis minun omaiseni saatetut kerjäys-sauvan nojaan ja määrättyt nälän hätään; ja tämä kaikkinaan häpeällisen, syntisen elämäni kautta! Olen isäni, vaimoni, lasteni murhaaja ja koto-onnellisuuteni hävittäjä! Ah, kunpa vaan olisin vapaana! Kenties ei se vielä olisi aivan myöhäistä vereksillä käsilläni pelastaa heidät nälkään kuolemasta! Voi, herra, onko teillä lohduttavaa sanaa minulle? Ei, — ei ole sitä minulle koko maan päällä. Astun siis Jumalan tuomio-istuimen eteen isäni, vaimoni ja lasteni kiroamana; minun nälkään kuolevaisten lasteni surkeat huudot estävät vielä kuolemassakin minusta viimeisen lohdutukseni!"

"Rauhoitu, onneton ystävä parkani!" lohdutti häntä pappi. "Jumalalla on armoa ja apua kaikille, miks'ei sinullekin. Tosi on, sinä olet tehnyt suuren synnin ja ainoastaan vihasi tähden saat kuritusta; mutta nyt ei ole aika sinua tästä nuhdella. Ei kukaan voikaan tuntuvammasti sinua synnistäsi nuhdella kuin itse teet; sentähden uskonkin katumustasi."

"Ah," sanoi Leonardo, "kuinka mielelläni tahtoisin kärsiä kovimmankin rangaistuksen, kuinka mielelläni tahtoisin tuhansin kerroin kärsiä kuoleman ja kaikki kivut, jospa vaan sen kautta voisni

pelastaa vaimoni ja lapseni kurjuuden ja nälän hirmuista!"

"Ei kuolla!" vastasi pappi. "Rukoile pikemmin Jumalalta hyvin pitkää elon-aikaa, että kentiesi saattaisit parantaa kaiken sen pahan minkä olet tehnyt. — Etkö sanonut Leonardo," jatkoi pappi, "sinulla vielä olevan kaksi vuotta rangaistus-ajastasi jälillä?"

"Niin," huudahti vanki, "vielä on kaksi pitkää sietämätöntä vuotta, joidenka kuluessa vaimoni ja lapseni kymmenesti saattavat joutua perikatoon. Ne ovat minusta niinkuin kaksi vuosisataa, täynnänsä tuskaa ja kurjuutta. Näiden kahden vuoden loppuun minä en elä! Sanoma omaisteni kuolemasta on syöksevä minun toivottomuuteen, ja, Jumala olkoon minulle armollinen — mitä sitten teen, en tiedä!"

"Ei niin rajuisesti;" varoitti pappi. "Kristityn ei tule milloinkaan olla toivotoinna Jumalan avusta. Sanopa, ystäväni, onko sinulla toivoa että kuningas sinun armottaisi?"

"Ei!" vastasi Leonardo toivotonna. "Kaleri-orjan valitushuuto ei ulotu siitä kalerista johon hän on taottu kiini, ja ennenkuin se ynnä armo-rukoukseni tulee kuninkaan valta-istuimen eteen, niin vaimoni ja lapseni eivät enää tarvitse ihmis-apua; nälkä on sitä ennen tappanut heidän!"

Pappi käveli hetken edestakaisin syvissä ajatuksissa ja seisahtui viimein vangin eteen sanoen: "Leonardo, jos nyt tänne sinun siaasi tulisi joku, joka toimittaisi sinun työsi ja taottaisi itsensä sinun kahleihisi, pääsisitkö sinä silloin vapaaksi?"

"Hetki paikalla, herra!" vastasi Leonardo elehtelevästi ja ihmeellinen loiste välähti hänen tummissa silmissänsä, mutta kohta levesi taas entinen kolkkaus hänen päivettyneille kasvoillensa ja syvän toivottomuuden äänellä lisäsi hän: "Minä houru, minä kurja ihmis-poloinen! kuinka taisin yhtäkään minuuttia riemuita näistä ajatuksista? Mikä ihminen koko maan päällä tahtois syyttää, rikoksetta, pakotta antautua semmoisen kurjuuden, semmoisen häpeän, ja niin vaivaloisen työn alle? Ei ole niin suurta omaisuutta, niin paljon kultaa, että se voisi pyyhkiä pois semmoisen häpeän!"

Pappi ei ollut kuullut Leonardon viimeisiä sanoja; hän oli äkkiä mennyt pois ja sen kautta saattanut vanki paran, joka ei voinut käsittää syytä tähän äkilliseen eroon, kovimpaan huoleen. Synkeimmän surumielisyyden silmillä katseli hän ihmis-ystävän perään, tämän ainoan ihmisen, joka neljään vuoteen oli sanonut hänelle ystävällisen, surkuttelevaisen sanan. Se pahoitti syvästi hänen mieltänsä, että vieras hyvästi-jätöttyä, siunauksen sanaa sanomatta lähti häneltä pois; mutta hän kiitti häntä kuitenkin sydämmensä pohjasta niistä hetkistä, jotka hän oli viettänyt häntä puhutellessa.

Mutta minne meni siis pappi? Hän esitetti itsensä upsierille, joka oli kaleri-orjain ylimäisenä päällysmiehenä, ja joka oli hänelle kuvailtu hyvänluontoiseksi mieheksi.

"Hyvä herra," sanoi pappi hänelle, "ette minua tunne. Nimeni on Vincent, eli jos sanon nimeni kokonansa, Vincent de Paula."

"Mitä!" huudahti upsieri hämmästyneenä ja kummastunutta. "Te olette pappi Vincent de Paula, se sama joka väsymättä matkustaa ympäri, tehdäkseen onnettomille hyvää? joka menee kurjuuden ja onnettomuuden syvimpiin luoliin lohdutusta ja apua tuomaan? se, joka maallisen omaisuuden puutteessa kuitenkin on rikas, loppumattoman rikas avusta jokaista kohtaan? Te olette sama Vincent de Paula, joka jo Tunis'issa kantoi orjan kahleet?"

"Minä se olen," vastasi Vincent, ja lisäsi: "ehkä en ensinkään ansaitse sitä ihmettelmistä, jolla minua kohtelette, on se minulle kuitenkin mieleen, että tunnette minun; toivon sen kautta rukoukseni ja tärkeän asiani hyvin tulevan toimeen."

"Puhukaas vaan asianne, kunnioitettava herra," sanoi upsieri; "mitä mä voin, sen tahdon tehdä, näyttääkseni teille kuinka korkeassa arvossa teidät pidän, ja kuinka kaikkein onnettomain ihmisten nimessä teitä kiitän."

"Teillä on," jatkoi Vincent, "kaleri-orjain joukossa eräs Leonardo-niminen nuori mies Hyéres'istä. Minkä maineen voitte hänestä antaa?"

"Kaikin puolin hyvän!" vastasi upsieri. "Leonardo on niitä harvoja, jotka rangaistus-laitoksessamme eivät tule pahemmaksi, vaan todesti paratuksi. Niihin neljään vuoteen, mitä hän täällä on ollut, ei ole vähintäkään valitusta ollut hänen päällensä; hän on väsymätöin töissäänsä ja toimittaa net nöyrästi ja mielelläänsä. Hän on jo saattanut monta vierus-vankeistansa parempaan rikoksiensa tuntemiseen ja tunnustamiseen; hän kärsii varsin surullisen kohtalonsa semmoisella nöyryydellä ja kuuliaisuudella, jota harvoin tavataan. Jos kaikki hoitoni alla olevat vangit olisivat tä'n Leonardon laiset, niin voisi minulle onnea toivottaa virkaani."

"Ylevämielinen herra!" sanoi Vincent vielä, "ei ainoastaan maineenne onnettomasta Leonardosta,

vaan myös oma ihmisiä rakastava sydämenne kehoittaa minua rukoustani esittelemään. Leonardon on vielä kaksi vuotta rangaistustansa kärsiminen. Hän on myös minulle maininnut, että hänen poissa kotoa olonsa on saattanut hänen vaimonsa ja lapsensa suurimpaan puutteeseen ja että heidän täytyy nälkään nääntyä, joll'ei pikainen apu ehdi. Tässä ei kuitenkaan kukaan voi enemmän auttaa kuin Leonardo itse; hän on voimakas ja tahtoo työtä tehdä, ja hän ansaitsee kyllä niin paljon kuin tarvitaan omaistensa elättämiseen. Mutta siksi täytyy hänen olla vapaana. Minulle on sanottu että Leonardo pääsisi vapaaksi samana hetkenä kuin löytää jonkun, joka tahtoo kahdeksi järellä olevaksi vuodeksi astua hänen siaansa. Onko se totta?"

"On kaiketi," vakuutti upsieri. "Laki sallii vapauttamista sillä ehdolla; mutta tämä voisi yhtä hyvin olla luvatonta, sillä tähän asti ei ole vielä täällä ollut semmoista miestä, joka olisi tahtonut astua vangin siaan, ja tämä," jatkoi hän surullisesti hymyillen, "helposti ymmärrettävistä syistä."

"No, Jumalalle olkoon kiitos!" huudahti Vincent liikutetulla sydämmellä, "että toivo tällä kertaa ei tule häpeään. Ylevämielinen herra, minä olen löytänyt erään, joka tahtoo astua Leonardon siaan. Minun tietääkseni on tämä mies nuhteeton, eli ainakin semmoinen, jota ei julkinainen häpeä ole saastuttanut, pääseekö Leonardo vapaaksi samana hetkenä kuin tämä tulee hänen siaansa?"

"Hetki, kunnioitettava herra," sanoi upsieri enenevällä kummastuksella. "Mutta kukapa se olisi, joka vapa-ehtoisesti tahtois pukeutua kähleihin ja ottaa päällensä semmoisen häpeän ja pahan nimen?"

"Minä se olen itse!" vastasi Vincent muuttumattomalla mielellä ja jatkoi, kun näki upsierin tahtovan ruveta tätä kovin kummastelemaan: "Älkää minulle tästä enää puhuko, ylevämielinen herra, päätökseni on niin luja, ett'ei mikään koko mailmassa voisi sitä muuttaa. Uskokaa minua, se joka Tunis'issa on kantanut orjan-kahletta epäuskoisten hirmuhallituksen ja raa'an ankaruuden alla, se ei pelkää kaleri-orjain työtä Marseille'ssä niin kristillisen miehen hoidon alla, kuin te olette. Mutta muistakaamme, että joka minuutti, jonka me täällä vietämme, on Leonardo poloiselle tuskallinen ijäisyys."

"Mutta kunnianne?" sanoi upsieri. "Oletteko ajatelleet sitä, että kymmenen vuoden orjuus Tunis'issa ei vastaa kymmenettä osaa sitä häpeää, jonka kaleri-orjan kahleet yhdessä tiimassa saattavat päällenne?"

"Kunniani!" vastasi pappi hymyillen. "Onko mielestänne kunniani todella vaarassa? Ihmisten edessä olen kentiesi häväistynä; mutta ei niinkään. Kadotanko orjan kahleita kantaessani teidän silmissä sen arvon ja kunnioituksen, jolla olette minua ennen kohdelleet? Ei suinkaan. Totinen kunnia on oma tuntomme siitä, että teemme jotain Jumalalle otollista, on todella osoitettu rakkaus ihmisiä kohtaan. Ja mitä on kaksi vuotta kärsiväisen ihmiskunnan palveluksessa? Eikös kokonaisen perheen pelastettu henki vuodata ylitseni semmoista rauhaa ja siunausta, että tunnen itseni runsaammasti palkitukseksi kuin ansaitsisin?"

Upsieri tahtoi vielä sanoa jotakin vastaan; mutta Vincent poisti kaiken tämän muuttumattomalla vakavuudella, ja viimein ei hänellä ollut muuta neuvoa, kuin kutsua tykönsä kaleri-seppä, ja hänen ynnä papin kanssa mennä siihen kaleriin, johon Leonardo oli kahleistaan taottu kiini.

"Leonardo, sinä pääset vapaaksi!" huusi Vincent häntä vastaan. "Muutama tässä on joka tahtoo astua siaasi!"

Vanki raukka ei uskonut korviansa; niinkuin olisi hän kadottanut järkensä, silmäsi hän äänetöinnä ja hämmentynynnä tulevia. Kun nyt kuitenkin seppä upsierin käskyn mukaan löi kahleet irti hänen päältänsä ja nämät roiskaen putoivat alas kannelle ja hän tunsu itsensä vapaaksi ja irtaiseksi, lankesi hän polvillensa ja itki kuin lapsi autuallisesta ilosta.

Mutta tämä ilo muuttui kohta katkeraksi, kun hän suureksi hämmästyksensä näki papin antavan esiin kätensä ja jalkansa, ja sepän rupeevan takomaan kahleita niihin.

"Jumalan tähden!" huudahti Leonardo, "te itse, kunnioitettava herra? Ei ikänä! Vaikka vapaus tekee minun niin sanomattoman onnelliseksi, en kuitenkaan tahdo tällä ehdolla sitä ostaa. Seppä, pane kahleet päälleni!"

"Ei niin, jalo nuori ystäväni!" vastasi Vincent iloisesti hymyillen, niinkuin olisi menemässä suureen iloon. "Minulle ovat kyllä nämät kahleet huokeammat kuin sinulla. Minä olen yksinolevainen mailmassa, ja sen toimituksen, johon Jumala on minun määrännyt, voin tässä helpommasti täyttää kuin muualla."

"Hyväntahtoinen, ylevämielinen mies!" jatkoi Leonardo, "mikä voi teitä pakottaa tämmöiseen luopumiseen?"

"Kiitollinen rakkaus Herraasi kohtaan, jonka palveluksessa minä olen!" vastasi Vincent. "Ja jos mä voisinki kymmenesti kärsiä ja kuolla sinun edestäsi, niin ei se olisi vähääkään, ei mitään sitä vastaan

kuin Herramme Kristus minun edestäni on ristissänsä kärsinyt. Älä viivy, Leonardo, joudu, joudu vaimosi ja lapsiesi tykö! Jumala siunatkoon sinua ja sinun kätesi työtä!"

Kauvan seiso Leonardo epäillen ja arvellen mitä hänen oli tekeminen. Mutta kun hän näki tuon itsensä altiiksi antavan ihmisrakkauden Vincentin onnellisissa silmissä, sai hän voimaa ottamaan vastaan uhrin, jonka kautta tunsu itsensä ajaksi ja ijankaikkisuudeksi olevan Herran ja Vapahtajan omaksi lunastetun. Hän syleili papin polvia, suuteli hänen kättänsä kovasti nyyhkien, ja sanoen: "Tuolla ylhäällä autuain kirjossa saatte, jos ei Jumala minua hylkää, lukea myös minunkin nimeni!" nousi hän ylös ja kiirehti sieltä pois.

Haluatko, lukia, kuvailemaa kuinka Leonardo mökissä jälleen tapasi sairaan Sabinan ja hänen nälkäiset lapsensa? Et! mutta jos tiedät, että Leonardo vaimonsa jalkain juuressa kuuli anteeksi-antamisen sanat, väsymättömän työ-ahkeruutensa kautta pelasti vaimonsa ja lapsensa häviöstä, ja koko elämänsä ajan vaelsi Jumalan pelossa, niin tiedät kyllä.

Mutta vanha pappi, Vincent de Paula, vietti nuot kaksi vuotta kalerivanki-laivoissa, ulkonaisesti saastutettuna suurimmalla häpeällä, vaan kristillisessä sydämässänsä vapaana, kunnian kruunulla kaunistettuna Jumalan lapsena. Mitä hän vaikutuksestansa kalereissa oli toivonut, se tuli täysimmin määrin toteen. Hän johdatti nuot ruokottomat, jumalattomat kaleri-orjat kristilliseen tuntoon ja katuvaiseen kärsivällisyyteen; hän oli onnettomain vanki-poloisten turvana, opettajana ja lohduttajana, ja kun hän kahden vuoden kuluttua lähti kalereista pois, voi hän lohdutta sydäntään sillä autuaalla varmuudella, että oli koonnut nämä kadonneet ja eksyneet lampaat herransa tarhaan.

Vincent de Paula, Hermann August Francke'n vertainen katolisten kesken, oli syntynyt vuonna 1576, Povi'n kylässä Ranskan maalla. Koko elämänsä pyhitettiin kristilliseen hyvän-tekeväisyyteen; hän asetti, erään rikkaan ja Jumalata pelkäävän rouvan avulla, lähetyssaarnaaja-seuran, jonka Lasaristeiksi kutsutut jäsenet etenkin ahkeroisivat köyhäin hoitamista niin hengen että ruumiin puolesta, ja joidenka tulisi Herran hengessä täyttää tämä käsky: "Köyhille pitää saarnaaman Evankeliumia." Myös oli hän Laupiaitten Sisarten yhdyskunnan ja Löytölasten Turvapaikan asettaja. Hän kuoli vuonna 1660, 84 vuoden ikäisenä, ja pantiin sittemmin katolin kirkon pyhain miesten joukkoon.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KALERI-ORJA: KERTOMUS RAHVAAN PERHEILLE

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is

owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.